

**ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐԻ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ
ԴԱՍԱԿԱՐԳՈՒՄԸ**

ԳՈՀԱՐ ԳԱՐՈՅԱՆ

ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիա
Գիտակրթական միջազգային կենտրոն
«Գրադարանային-տեղեկատվական աղբյուրներ» ամբիոնի մագիստրանտ
Գրադարանի վարիչ
«Վանաձորի Հովհ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան»
հիմնադրամ
goharahog@mail.ru

Համառոտագիր

Գրադարանները մշակութային ամենահին հաստատություններից են: Լի-
նելով համեմատաբար պահպանողական սոցիալական կառույցներ, այնուամե-
նայնիվ, գրադարաններն այսօր ապրում են ներքին և արտաքին վերափոխման
գործընթացներ. ժամանակի պահանջներին համապատասխան արդիականաց-
վում են նրանց գործառույթները:

Գրադարանագիտության մեջ ընդունված է գրադարանի ֆունկցիաները
բաժանել երկու տիպի՝ սոցիալականի, որոնք բավարարում են գրադարանից
օգտվողների պահանջմունքները, և տեխնոլոգիականի, որոնք ապահովում են
գրադարանի աշխատանքը:

«Սոցիալական ֆունկցիա» հասկացությունը գրադարանագիտական բառա-
պաշար է ներմուծվել XX դարում, որի բնորոշումը և դասակարգումը առ այսօր
գրադարանագիտության հիմնարար խնդիրներից մեկն է: Մասնագետների
կողմից որոշակիացվել են գրադարանների այնպիսի սոցիալական ֆունկ-
ցիաներ, որոնք բնութագրական կլինեին նրանց հասարակության պատմության
զարգացման բոլոր ժամանակներում և կարտահայտեին գրադարանների՝
որպես տեղեկատվական-հաղորդակցական համակարգերի յուրահատկություն-
ները: Նման սոցիալական ֆունկցիաները անվանվել են էական կամ հիմնարար
ֆունկցիաներ, իսկ պատմական միջավայրի ազդեցությամբ փոփոխվող ֆունկ-
ցիաները՝ ածանցյալ:

Հիմնարար և ածանցյալ սոցիալական ֆունկցիաների շնորհիվ գրա-
դարանն ապահովում է սոցիալական հիշողության պահպանումը՝ հաղորդակից
դարձնելով մարդկությանը հասարակական մշակութային ժառանգությանը:

Բանալի բառեր և բառակապակցություններ. Գրադարանագիտություն,
գրադարան, սոցիալական կառույց, հիմնարար սոցիալական գործառույթ,
ածանցյալ սոցիալական գործառույթ:

СОЦИАЛЬНЫЕ ФУНКЦИИ БИБЛИОТЕК И ИХ КЛАССИФИКАЦИЯ

ГОАР ГАБОЯН

Национальная академия наук Республики Армения

Международный научно-образовательный центр

магистрант кафедры «Библиотечно-информационные источники»

заведующая библиотекой Фонда Ванадзорского государственного университета

goharahog@mail.ru

Аннотация

Библиотеки – одни из старейших учреждений культуры. Будучи относительно консервативными социальными структурами, библиотеки сегодня переживают процессы внутренней и внешней трансформации, их функции модернизируются в соответствии с требованиями времени.

В библиотечном деле принято делить функции библиотек на два типа: социальные, отвечающие потребностям пользователей библиотеки, и технологические, обеспечивающие работу библиотеки.

Понятие «социальная функция» было введено в словарный запас библиотечного дела в XX веке, определение и классификация понятия до сих пор остается одной из фундаментальных проблем библиотечного дела.

Специалисты определили социальные функции библиотек, которые были бы характерны во все времена истории развития общества, выражали бы особенности библиотек как информационных и коммуникационных систем. Такие социальные функции назывались существенными или фундаментальными функциями, а функции, изменяющиеся под влиянием исторической среды, назывались производными.

Благодаря своим основным и производным социальным функциям библиотека обеспечивает сохранение социальной памяти, давая человечеству возможность общаться с социально-культурным наследием.

Ключевые слова и фразы: библиотечное дело, библиотека, социальный институт, основная социальная функция, производная социальная функция.

SOCIAL FUNCTIONS OF LIBRARIES AND THEIR CLASSIFICATION

GOHAR GABOYAN

National Academy of Sciences of the Republic of Armenia

International Scientific-Educational Center

Department of "Library and Informational Sources", Master's student

Head of the Library of Vanadzor State University Foundation

goharahog@mail.ru

Abstract

Libraries are considered to be ancient cultural institutions. However, being relatively conservative social structures, libraries are undergoing some internal and external transformation processes, their functions are being modernized according to today's requirements.

The functions of the library are divided into two types:

- 1) social, which meets the requirements of the library users and
- 2) technological, which ensures the library activity.

The concept of "social function" was introduced into Library Studies in the 20th century, the definition and classification of which are considered to be fundamental issues of Library Studies.

Library specialists defined the social functions of libraries that would be characteristic at all times of the history of society, expressing the characteristics of libraries as an informational-communicative system. Such social functions were called either essential or fundamental, whereas changing functions (under the influence of historical environment) - derived.

Owing to the fundamental and derived social functions, libraries ensure the users' social memory and help them communicate with socio-cultural heritage.

Keywords and phrases: Library Studies, library, social structure, fundamental social factor, derived social factor.

Ներածություն

Հասարակության կյանքում գրադարանի ունեցած դերի վերաբերյալ հարցերը մշտապես եղել են ոչ միայն գրադարանագիտության, այլև տեղեկատվական և հասարակագիտական գիտությունների ուսումնասիրության առանցքում: Լինելով համեմատաբար պահպանողական սոցիալական կառույցներ, այնուամենայնիվ, գրադարաններն այսօր ապրում են ներքին և արտաքին վերափոխման գործընթացներ, ժամանակի պահանջներին համապատասխան արդիականացվում են նրանց գործառույթները:

Ինչպես գիտենք, գրադարանը մշակութային ամենահին հաստատություններից է: Մարդկության պատմության ընթացքում նրա սոցիալական գործառույթները զգալի փոփոխությունների են ենթարկվել: Գրադարանը, լինելով մշակութային կյանքի կազմակերպման համեմատաբար կայուն ձև, կարող է սահմանվել որպես սոցիալական ինստիտուտ, որն իր մեջ ներառում է տեղեկատվական ու մշակութային բաղադրիչներ և ապահովում հասարակական կապերն ու հարաբերությունները:

Միննույն ժամանակ, գրադարանը չի վերածվում արխիվի կամ ցրված տեղեկատվության պահեստի, այլ շարունակաբար համակարգում է մշակութային ժառանգությունը:

Ընթացիկ սոցիալական վերափոխումները ազդում են գրադարանների գործունեության վրա, փոխում են ոչ միայն գրադարանային աշխատանքի ամբողջ համակարգը և գրադարանային ռեսուրսները, այլև վերաիմաստավորում են «գրադարանային տարածք» հասկացությունը՝ ստեղծելով ավանդական գրադարանների գոյության ու դրանց գործառույթների վերափոխման նախադրյալներ:

Այս բոլոր երևույթները պահանջում են գրադարանի զարգացման նոր մոդելների որոնում՝ ապահովելու համար գրադարանի՝ որպես հասարակության համար անհրաժեշտ սոցիալական հաստատության կենսունակությունը՝ թվային տեխնոլոգիաների դարաշրջանում բաց գիտելիքների հասարակության կառուցման համատեքստում:

Գրադարանի գործունեությունն իրականացվում է հատուկ սոցիալական գործառույթներով, հետևաբար, դրա վերափոխումը հանգեցնում է գրադարանի սոցիալական գործառույթների փոփոխությանը: Եթե առաջին գրադարանների միակ սոցիալական ֆունկցիան փաստաթղթավորված գիտելիքների պահպանումն էր, ապա ժամանակակից գրադարանի սոցիալական գործառույթները հասարակության կողմից գրադարանային ծառայությունների ընդհանրացված ցուցակներ են, որոնք համապատասխանում են գրադարանի՝ որպես սոցիա-

լական ինստիտուտի էությանը: Այլ կերպ ասած՝ սոցիալական ֆունկցիաները գրադարանի արձագանքն են հասարակության կարիքների բավարարմանը:

Թեպետ «սոցիալական ֆունկցիա» հասկացությունը կարևորվում է գրադարանագիտության տերմինաբանական կառույցում, սակայն գրադարանի սոցիալական գործառույթների համընդհանուր և ընդունելի դասակարգում մինչ օրս մշակված չէ: Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացման, էլեկտրոնային հասարակության ձևավորման և թվային գրադարանների առաջացմանը զուգընթաց գրադարանների գործառույթներն ընդլայնվում են:

Ժամանակակից աշխարհում գրադարանները սոցիալական կառույցներ են, որոնք էապես ազդում են հասարակության հոգևոր կյանքի վրա: Գրադարանները կարևոր դերակատարում ունեն գիրք-ընթերցող համակարգում, որտեղ նրանք հանդիսանում են միջնորդ գրքի և ընթերցողի միջև, ավելի ստույգ՝ գրքի և ընթերցողի փոխհարաբերությունների կազմակերպիչ, որը համապատասխանում է գրադարանի սոցիալական դերին:

Գրադարաններն իրենց բնույթով բազմաֆունկցիոնալ են: Նրանց գործառույթների ցանկը պայմանավորված է մի շարք գործոններով, առավելապես՝ հասարակության պատմական զարգացման որոշակի փուլերով: Ընդունված գիտական կարծիքի համաձայն, գրադարանին՝ որպես սոցիալական ինստիտուտի, բնորոշ են շատ ակցիդենտային (լատ. *accidentia*՝ պատահականություն) ֆունկցիաներ, որոնք առաջանում և կազմալուծվում են կոնկրետ պատմական հանգամանքների ազդեցության հետևանքով **[8, էջ 3-15]**:

«Սոցիալական ֆունկցիա» հասկացությունը գրադարանագիտական բառապաշար է ներմուծվել XX դարում, որի բնորոշումը առ այսօր գրադարանագիտության հիմնարար խնդիրներից մեկն է: Այս խնդրի ուսումնասիրությանն են անդրադարձել հայտնի գրադարանագետներ, սոցիոլոգներ, փիլիսոփաներ և այլն:

Ըստ Վ. Ն. Մարկովայի՝ սոցիալական ֆունկցիաների սահմանման հակասականության պատճառը գրադարանի առջև դրված խնդիրների համալիր բնույթն է: Ֆունկցիաների նպատակն է՝

- իրականացնել գրադարանի վրա դրված խնդիրները.
- ապահովել դրանց իրականացման արդյունավետությունը.
- հանդիսանալ փոփոխվող սոցիալական պայմաններին հարմարվելու

միջոց **[4, էջ 13-19]**:

Համաձայն ընդունված սահմանման՝ «գրադարանի սոցիալական գործառույթները ներկայացվում են գրադարանի պարտականությունների ընդհան-

րացված ցանկով, որոնք թելադրվում են գրադարանի կողմից, անհրաժեշտ են գրադարանին, ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն ազդում են գրադարանի վրա և համապատասխանում են գրադարանի՝ որպես սոցիալական ինստիտուտի էությանը» [3, էջ 4]:

Տևական ժամանակ գրադարանի հիմնական գործառույթներից մեկը համարվում էր գրքերի և այլ փաստաթղթերի պահպանությունը, այսինքն՝ «մեմորիալ» գործառույթը: Դա է հուշում նաև հենց գրադարան՝ «բիբլիոտեկա» տերմինը, որը հունարենից թարգմանվում է՝ βιβλίον-գիրք և θήκη-շտեմարան: Տարբեր լեզուներով այս բառը նշանակում է նույն բանը՝ գրքի տուն, գրքերի պահեստ, գրքերի պահոց, և արտացոլում է գրադարանի էության և սոցիալական նպատակի ամենահին գաղափարը՝ գրքերի անվտանգությունը:

Ուսումնասիրողներ Ի.Գ. Յուդինան, Հ.Լ. Լավրիկը և Մ.Ի. Ակիլինան գրադարանների ամենահին գործառույթը համարում են տեղեկատվականը՝ նշելով, որ վաղ փուլում այդ գործառույթը տրամաբանական է համարել ոչ թե տեղեկատվական, այլ «պրահնֆորմացիոն» կամ կողմնորոշիչ [5, էջ 18-29]: Գրադարաններն անվանելով «իմաստության ապաստարան»՝ XVIII - XIX դարերում ուսումնասիրողներն ընդգծել են նրանց դերը գիտելիքների տարածման գործում՝ հիմնավորելով ուսումնական, կրթական, լուսավորական ֆունկցիաները: XX դարում առաջ քաշվեցին գրադարանների գաղափարական-դաստիարակչական, մշակութային-կրթական, տեղեկատվական գործառույթները:

Ռուս մատենագետ Ն. Ա. Ռուբակինը իր «Գրադարանային գործի հիմնական խնդիրները» աշխատության մեջ ընդգծել է գրադարանի ակտիվ դերակատարությունը կրթության և դաստիարակության գործում: Նա գտնում էր, որ գրադարանի կենտրոնը ոչ թե գիրքն է, այլ կենդանի մարդը, սոցիալական կոլեկտիվը [6, էջ 127] :

Գրադարանների դերի և ֆունկցիաների մասին պատկերացումներն առավել խորն ուսումնասիրվեցին XX դարի 70-ական թթ., ինչը պայմանավորված էր գրադարանագիտության օբյեկտի և սուբյեկտի վերաբերյալ ծավալված քննարկումներով: Այդ քննարկումների շրջանակում Ի.Մ. Ֆրոմինը, գրադարանը դիտարկելով որպես գաղափարական հաստատություն [10, էջ 64-68], առաջարկեց գրադարանի ֆունկցիաները բաժանել երկու տիպի՝

1. սոցիալական ֆունկցիաներ, որոնք բավարարում են գրադարանից օգտվողների պահանջմունքները.
2. տեխնոլոգիական ֆունկցիաներ, որոնք ապահովում են գրադարանի աշխատանքը:

Նման դասակարգումն ընդունելի է նաև ժամանակակից գրադարանային գիտության կողմից:

Գրադարանների սոցիալական ֆունկցիաների վերաբերյալ պատկերացումների վերլուծությունը հնարավորություն տվեց Ա.Ն. Վանենին 1980 թ. «գրադարանների սոցիալական ֆունկցիաների մասին ուսմունք» ձևավորելու հարց բարձրացնել: Գաղափարի զարգացման ուղղությամբ սկսեցին աշխատել ժամանակի լավագույն գրադարանագետները:

Ուսմունքի անկյունաքարը եղավ այն դրույթի հիմնավորումը, որ ցանկացած սոցիալական ինստիտուտի, այդ թվում նաև գրադարանի, գործունեության ուսումնասիրության ժամանակ օրինաչափ է ընդգծել երկու փոխկապակցված ասպեկտներ, որոնք կբնութագրեն նրա էությունն ու փոփոխականությունը: Ըստ այդմ՝ գրադարանի սոցիալական ֆունկցիաները տարբերակվեցին հիմնարար և ածանցյալ գործառույթների:

Տրամաբանական է, որ սոցիալ-տնտեսական հասարակարգի փոփոխությունը պետք է հանգեցնեք գրադարանների սոցիալական ֆունկցիաների վերափոխման, սակայն պետք էր որոշակիացնել գրադարանների այնպիսի սոցիալական ֆունկցիաներ, որոնք բնութագրական կլինեին նրանց բոլոր ժամանակներում և կարտահայտեին գրադարանների՝ որպես տեղեկատվական-հաղորդակցական համակարգերի յուրահատկությունները: Նման սոցիալական ֆունկցիաները խորհրդային գրադարանագետ Ա. Վ. Սոկոլովը անվանել է էական կամ հիմնարար ֆունկցիաներ, իսկ պատմական միջավայրի ազդեցությամբ փոփոխվող ֆունկցիաները կոչել է ածանցյալ [7, էջ 22]: Ֆունկցիաների այս երկու խմբի տարբերակիչ հատկանիշները ներկայացված են աղյուսակ 1-ում:

Աղյուսակ 1. Գրադարանների հիմնարար և ածանցյալ սոցիալական ֆունկցիաները:

Հիմնարար ֆունկցիաներ	Ածանցյալ ֆունկցիաներ
առաջնային, ելակետային, սոցիալ-մշակութային, քաղաքական, տնտեսական պայմաններից անկախ	երկրորդական, ածանցյալ, սոցիալ-մշակութային, քաղաքական, տնտեսական պայմաններով պայմանավորված
կայուն, անփոփոխ, սահմանափակ քանակով	դինամիկ, փոփոխական, անսահմանափակ քանակով
Ներկայացված են պրակտիկ գործունեության բոլոր դրսևորումներում:	Հատուկ են որոշ գործառնական-մասնագիտական երևույթներին:
Բացահայտում են տվյալ սոցիալական համակարգի էությունը վերացական-տեսական մակարդակով:	Բացահայտում են տվյալ սոցիալական համակարգի կոնկրետ հնարավորությունները ընթացիկ հասարակական հարցերի լուծման համար:
Արտացոլում են տեղեկատվական հաղորդակցման ընդհանուր համակարգում տվյալ սոցիալական համակարգի գոյության անհրաժեշտությունը:	Արտացոլում են տվյալ համակարգի և հասարակական կյանքի ոլորտների միջև փոխկապակցվածություն, որոնք ներառված չեն տեղեկատվական հաղորդակցման համակարգում:

Ըստ ՀՀ օրենսդրության՝ գրադարանը տեղեկատվական, մշակութային, գիտական և կրթական գործունեություն իրականացնող կազմակերպություն է, որն ունի համակարգված հավաքածու, և այն տրամադրում է ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց՝ ժամանակավոր օգտագործման համար **[1, Հոդված 4]**: Վերը նշվածն էլ հանդիսանում է գրադարանների գործունեության հիմնական նպատակը: Ընդ որում՝ խոսքը վերաբերում է ոչ միայն ՀՀ-ին և ոչ միայն ներկա ժամանակահատվածում: Այսինքն՝ նշվածը հիմնարար գործառույթ է, որը գրադարանները կատարել են ստեղծման օրից և որը պահպանվել է տնտեսական հասարակարգերի փոփոխման պայմաններում:

Այսպիսով՝ հիմնարար ֆունկցիաները պայմանավորված են գրադարանների՝ որպես սոցիալական ինստիտուտների էությամբ: Փաստենք, որ հիմնարար ֆունկցիաների փոփոխությունը կարող էր/է հանգեցնել գրադարանի վերափոխման մեկ այլ հասարակական ինստիտուտի:

Գրադարանագետները փորձեր են կատարել որոշելու գրադարանների հիմնարար սոցիալական ֆունկցիաների կազմը, ընդգծել մեկ հիմնական ֆունկցիա, որը կարտահայտեր գրադարանի՝ որպես սոցիալական ինստիտուտի ողջ էությունը: Այս հարցում կարծիքները տարամիտվել են **[2, էջ 181-195]**.

Հեղինակների առաջին խումբը (Ի.Մ. Ֆրումին, Լ.Ա. Շիլով, Ա. Ն. Խրոպաչև և այլք) հիմնարար ֆունկցիա են համարում դաստիարակչական, կրթական և արտադրական գործառույթները:

Երկրորդ խումբը (Վ.Վ. Սկվորցով, Ն. Ի. Տյուլինա, Վ.Բ. Ֆիրսով և այլք) տեղեկատվական գործառույթն է համարում հիմնարար:

Երրորդ խումբն (Յու.Ն. Ստոյարով, Ա.Վ. Սոկոլով, Ռ.Ս. Մատուսկի և այլք) առանձնացնում է հիմնարար գործառույթների իր եռյակը՝ կուտակային, մեմորիալ, հաղորդակցական:

Մարդկության պատմության զարգացումը նպաստում է հասարակության վերափոխմանը. փոխվում են գաղափարախոսությունը, քաղաքական կարգը և սոցիալական հարաբերությունները, հստակեցվում է հասարակության և նրա առանձին մասերի արժեհամակարգը: Այս ամենը գրադարանների առջև նոր խնդիրներ է դնում, ազդում նրա աշխատանքի ներքին կազմակերպման վրա՝ ընդգծելով նրա փոխկապակցվածությունը արտաքին միջավայրի հետ: Արտաքին միջավայրի փոփոխությունների հետ կապված գրադարանների հասարակական դերի իրականացումը տեղի է ունենում ածանցյալ սոցիալական ֆունկցիաների միջոցով: Ածանցյալ սոցիալական ֆունկցիաներն այն գործառույթներն են, որոնք արտացոլում են հասարակության ձգտումները՝ գրադարանների ընթացիկ խնդիրները լուծել վերջիններիս հիմնարար դերակատարումների միջոցով:

Ածանցյալ ֆունկցիաների մի մասն ի հայտ է եկել հիմնարարի հետ միաժամանակ, մյուս մասն էլ ձևավորվել է պատմական զարգացման արդյունքում: Այդ ֆունկցիաները համարվում են երկրորդական, քանի որ ածանցվում են հիմնարարներից: Հասարակական պահանջմունքների փոփոխականությունը հանգեցնում է ածանցյալ ֆունկցիաների բազմազանությանն ու անկայունությանը: Ածանցյալ ֆունկցիաների այդ հատկությունը հնարավորություն է ընձեռում գրադարաններին փոխակերպվելու և համահունչ արձագանքելու սոցիալական միջավայրի վերափոխմանը, կարողանալու կոնկրետ ժամանակահատվածում լուծում տալ որոշակի խնդիրների:

Գրադարանների ածանցյալ սոցիալական ֆունկցիաների ավարտուն ցանկ չկա: Մասնագետների կողմից առավել հաճախ նշվում են ինքնակրթության, դաստիարակչական, հեղոնիստական, գաղափարախոսական, մշակութա-լուսավորչական, փոխհատուցող, բուժական, գիտա-արտադրական, մանկավարժական, ճանաչողական, ժամանցային, ուսումնական, սոցիալ-մշակութային և այլ գործառույթները:

Հետխորհրդային շրջանում ձևավորվեց ուսումնասիրվող հարցի վերաբերյալ տեղեկատվական մոտեցումը: Գրադարանագետներն առաջ քաշեցին այն թեզը, որ ընթերցողի համար կարևոր է տեղեկատվությունը (բովանդակությունը), այլ ոչ թե փաստաթուղթը (ձևը), հետևաբար տեղեկատվական գործառույթը կարևորվեց գաղափարական-դաստիարակչական, մշակութալուսավորչական, կրթական, ռեկրեացիոն և այլ ածանցյալ գործառույթներից, որոնք գոյություն ունեին հենց ինֆորմացիոն հենքի շնորհիվ: Տեղեկատվական ֆունկցիայի նպատակն է բավարարել ընթերցողի փաստաթղթային-տեղեկատվական պահանջմունքը և օգնել ճիշտ կողմնորոշվել տեղեկատվական աղբյուրների հսկայական հոսքերի շտեմարաններում: Տեղեկատվականին հակակշիռ գրադարանագետների մի խումբ առաջ է քաշում փաստաթղթային-հաղորդակցական ֆունկցիան՝ որպես հիմնական սոցիալական գործառույթ՝ փաստելով, որ տեղեկույթը տրամադրվում է գրադարանային ֆոնդերում առկա փաստաթղթերի միջոցով՝ այդ կերպ ապահովելով կապը ընթերցողի և գիտելիքի միջև:

Նշենք, որ գրադարանը միաժամանակ կարող է իրականացնել մի քանի ածանցյալ ֆունկցիա, սակայն որոշակի ժամանակահատվածում դրանցից մեկն է հանդիսանում գերիշխող: Օրինակ՝ կրթական հաստատությունների գրադարաններին առավել բնորոշ են կրթական և դաստիարակչական ֆունկցիաները, արտադրական ձեռնարկությունների գրադարաններին՝ գիտա-տեղեկատվական ֆունկցիան, հանրային գրադարաններին՝ մշակութայինը և լուսավորչականը: Ածանցյալ ֆունկցիաների ձևավորումը ավարտուն գործընթաց չենք կարող համարել, քանի որ ժամանակի պահանջներին զուգընթաց դրանց թիվը կարող է ավելանալ (2007 թ. Ի.Պ. Տիկունովան առաջ է քաշում կոգնիտիվ գործառույթի գաղափարը) **[9, էջ 68]**:

Գրադարանների սոցիալական ֆունկցիաների հարցի շուրջ հետազոտությունները և քննարկումները չեն դադարել նաև այսօր: Համաձայն գիտական կանխատեսումների՝ գրադարաններն ապագայում դառնալու են ինֆորմացիոն դարաշրջանի սոցիալական ինստիտուտներ: Նման տեսակետներ են հայտնել Օ. Լ. Լավրիկը և Ի. Գ. Յուդինան՝ ենթադրելով, որ կոմերցիոն ինտերնետ համակարգերը կարող են դուրս մղել գրադարաններին հասարակությանը տեղեկատվություն սպասարկելու ոլորտից: ՏՏ ոլորտի ընդլայնումը, թվայնացման գործընթացները, արհեստական բանականությունը, տեսալսողական մշակույթի գերակայությունը կրկին ստիպեց գրականագետներին խորհելու գրադարանների առաքելության և ֆունկցիաների մասին:

Վերոբերյալից եզրակացնենք, որ գրադարանների ժամանակակից առաքելությունը թելադրված է տեղեկատվության և գիտելիքների կարևորության ամրապնդմամբ՝ որպես սոցիալական զարգացման համար կատալիզատոր: Նրա սոցիալական ֆունկցիաների իրականացումը միտված է օգնելու մարդկության կողմից կուտակված գիտելիքների շրջանառությանը և զարգացմանը, պահպանելու փաստագրված գիտելիքները որպես հանրային սեփականություն:

Ժամանակակից գրադարանի սոցիալական գործառույթները որոշվում են նրա հիմնարար առանձնահատկություններով: Դրանք ունեն դինամիկ բնույթ: Առանց անունը փոխելու, գործառույթները փոխում են իրենց բովանդակությունը՝ կախված սոցիալական դերից, որը հասարակությունը դնում է նրանց վրա: Որպես սոցիալական գործառույթի մաս՝ ժամանակակից գրադարանը, հավաքում և պահում է էլեկտրոնային փաստաթղթերը: Չկառավարվող էլեկտրոնային տեղեկատվական հոսքի պայմաններում այն հանդես է գալիս որպես գիտելիքների պահպանումը և շրջանառությունը կազմակերպող հաստատություն՝ ապահովելով էլեկտրոնային հրատարակությունների համապատասխանությունն ընդունված ստանդարտներին: Գրադարանը դառնում է վիրտուալ միջավայրի հիմնական կառուցվածքային բաղադրիչը, որը տեղեկատվական ռեսուրսների մուտքերը և ելքերն իրականացնում է իրավաբանորեն կարգավորված ձևաչափերով:

Այսպիսով՝ իր հիմնարար և ածանցյալ սոցիալական ֆունկցիաների շնորհիվ գրադարանն ապահովում է սոցիալական հիշողության պահպանումը՝ տարբեր կրիչների միջոցով համալրելով, դասակարգելով և հանրայնացնելով տեղեկատվական պաշարները, հաղորդակից դարձնելով մարդկությանը հասարակական մշակութային ժառանգությանը:

Գրականություն

1. Հայաստանի Հանրապետության օրենքը գրադարանների և գրադարանային գործի մասին. Հոդված 4. ընդունված է 2012 թվականի մարտի 21-ին. <https://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=64917>
2. Ванеев, А. Н. Библиотекосведение в России конца XX века. Общетеоретические концепции и дискуссии: учеб. пособие. - СПб.: Профессия, 2007, 248 с.
3. Карташов Н.С. Общее библиотековедение. Ч. 2. – М., 1997. 256 с.
4. Маркова В.Н. Функциональная модель библиотеки // Библиосфера. 2013. № 1. С. 13—19. <https://www.bibliosphere.ru/jour/article/view/756/741>
5. Нещерет М. Ю. Социальные функции публичной библиотеки в трудах отечественных библиотековедов//Библиотековедение. 2019. Т. 68, № 1. с. 18-29. DOI: 10.25281/0869-608X-2019- 68-1-18-29. <https://bibliotekovedenie.rsl.ru/jour/article/view/1200/1091#>
6. Рубакин Н.А. Основные задачи библиотечного дела // Избранное: в 2 т. Москва, 1975. Т. 2. 284 с.
7. Рябков В. М., Историография функций библиотек в педагогической литературе 60-80-х гг. XX в., ВЕСТНИК Челябинской государственной академии культуры и искусств. 2007 / 2 (12), с. 12-34. <https://cyberleninka.ru/article/n/istoriografiya-funktsiy-bibliotek-v-pedagogicheskoy-literature-60-80-gg-hh-v>
8. Столяров Ю.Н. О сущностных функциях элементов библиотеки и их наименовании // Научные и технические библиотеки. 2015. № 7. с. 3—15. <https://ellib.gpntb.ru/subscribe/index.php?journal=ntb&year=2015&num=7&art=1>
9. Тикунова, И.П. Концептуальная модель современной библиотеки: социально-философский анализ [Рукопись] : диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук: [специальность] 09.00.11 – Социальная философия: защищена 13.03.2007 Гос. образоват. учреждение высш. проф. образования «Помор. гос. ун-т им. М.В. Ломоносова». – Архангельск : [б.и.], 2007. – 129 с. http://tikunova-i.narod.ru/ni/koncept_dis.htm
10. Фурмин, И. М. Библиотековедение: объект, предмет, функции / И. М. Фурмин // Библиотекарь. – 1977. – № 2. – с. 64–68.http://library-21.narod.ru/articles/objekt_predmet_BV.html